

Szentgáli-Tóth Boldizsár

Egy dinamikus példa: mesterséges intelligencia Malajzia bíróságain

Az elmúlt években egyre gyakrabban esik szó a mesterséges intelligencia bírósági alkalmazásában rejlő perspektívákról, kevés kézzelfogható példa áll azonban rendelkezésünkre és ezek is jórészt távoli országokhoz köthetőek. A legtöbb ilyen szoftverről csak töredékes információk hozzáférhetőek, a malajziai fejlemények azonban viszonylag jól dokumentáltak, ráadásul egy néhány év alatt látványos előrehaladást felmutató folyamatról beszélünk. Az alábbiakban erről az itthon eddig kevés figyelemre méltatott példáról lesz szó.

A kezdetek

Az utóbbi időszakban a malajziai bíróságokon terjedt talán a leggyorsabban a mesterséges intelligencia alkalmazása, bár ezt a tendenciát egyáltalán nem övezte általános helyeslés, sőt, a bevezetés egymást gyorsan követő lépéseinek visszhangjaként fokozatosan erősödtek az azzal szembehelyezkedő nézetek. Az országban az első lépéseket 2019 első hónapjaiban tették meg, amikor [megkezdődött](#) az igazságszolgáltatási részfeladatok elvégzésére alkalmas szoftver kifejlesztése. Az új eszköz első nyilvános szereplésére 2020 februárjában [került sor](#), ekkor azonban még csak a kábítószer birtoklásával, illetve a szexuális erőszakkal összefüggésben emelt vádak tekintetében kívánták alkalmazni két tartomány bíróságain. Hamarosan azonban már az egész ország területén elérhetővé vált, 2021 júliusában megjelent az első kézikönyv a bíróságok számára az új technológia használatáról, egyúttal [megkezdték](#) alkalmazási körének fokozatos kiterjesztését (például: lopás, közlekedési bűncselekmények) is. Nem világos, hogy mi alapján határozták meg a mesterséges intelligencia bevonásának sorrendjét, minden esetre három implementációs fázist követően 2022 áprilisától az Artificial Intelligence Sentencing System (AISS) igénybe vehető valamennyi bűncselekmény elkövetőjére kiszabható szankció kalkulálásakor, mindössze három év alatt tehát elérhető lehetőséggé vált a teljes büntető ügyszakban. A következő célkitűzés az AISS bevonása a polgári ügyek elbírálásába.

Az AISS

Az AISS igénybe vétele egyetlen eljárásban sem kötelező, a bíróság mérlegelésétől függ, hogy kikéri-e az eszköz véleményét. Működési elve az, hogy a rendszerbe be kell vinni egy *quasi* kérdőív kitöltésével a terhelt releváns adatait (életkorát, családi állapotát, büntetőjogi előéletét, lakhatási körülményeit), majd ezt követően a képernyőn megjelenik a szoftver által javasolt büntetési tétel, például meghatározott időtartamú szabadságvesztés. A bíró, illetve a peres felek gyakorlatilag egy számítógépet látnak a tárgyalóteremben, amelyen futtatják az említett eszközt, az AISS megjelenése tehát fizikailag alig kézzelfogható, ami részben segíti, részben pedig nehezíti az új technológia társadalmi befogadását. Ha a bíróság igénybe veszi a mesterséges intelligenciát, annak javaslata akkor is csak segítség számára, sőt a javasolt szankció megismerését követően még folytatódhat a tárgyalás érdemi része. Ez is mutatja, hogy az AISS egyáltalán nem ítélező szoftver, véleménye nem lezárja az eljárást, hanem csupán

egy összetett mérlegelési mechanizmus egyik eleme. A javasolt döntés megismerését követően a felek eldönthetik, hogy egyetértenek-e a javasolt büntetéssel, vagy előadják érveiket annak súlyosbítását, esetleg enyhítését kérve.

Az AISS azért is érdemel külön figyelmet Magyarországról nézve is, mert az azzal kapcsolatos társadalmi vita jól nyomon követhető. Mind az AISS támogatói, mind ellenzői számos fórumon adnak hangot álláspontjuknak, ez alapján pedig egy kézzelfogható példa bontakozik ki előttünk egy új típusú bírósági szoftver társadalmi fogadtatására. A malajziai igazságügyi igazgatás szervei hivatalos kommunikációjukban az AISS előnyeit hangsúlyozzák, a malajziai ügyvédi kamara, számos más társadalmi szervezet, egyes jogászok magánemberként azonban jelezték fenntartásaikat, de a tudósítások utalnak a bírói karon belüli bizalmatlanságra is.

Ami mellette szól

Az AISS támogatói szerint az [nem több](#), mint egy gyorsan aktivizálható segédeszköz, amely rövid idő alatt képes büntetési tételeket kalkulálni és az emberi bírónál objektívebb mérlegelést lefolytatni. A végső szó azonban a bírónak marad, akár teljesen figyelmen kívül is hagyhatja az AISS javaslatát, illetve mivel a felek is megismerhetik a javaslat tartalmát még a tárgyalás folyamán, ők is előadhatják azzal kapcsolatos álláspontjukat a bíróság végső döntését megelőzően.

A rendszer az emberek által rendelkezésre bocsájtott esetjogból dolgozik, ami jelenleg a [2014. január 1.](#) óta meghozott bírósági ítéleteket jelenti, a büntetési tételre tett javaslatai is ezen időszak bírósági gyakorlatán alapulnak. A mesterséges intelligencia tehát konzekvensebb bírói gyakorlatot eredményez, amely kiszámíthatóbb a felek számára is. Az érem másik oldala viszont az, hogy az AISS adatbázisa egyelőre többnyire emberek által hozott ítéleteken alapul. Idővel azonban túlsúlyba kerülhetnek a mesterséges intelligencia közreműködésével hozott döntések, ami felvetheti az emberi szempontok további visszaszorulásának kockázatát az igazságszolgáltatásban. Ugyanakkor ne felejtsük el azt sem, hogy ameddig a végső szó az emberi bírónak marad, addig alapvetően rajtunk múlik, hogy mennyiben aknázzuk ki ezen új technológiák előnyeit és mennyiben engedünk teret az esetleges torzító hatásoknak. Magyarországon is létezik egyébként az ügyészség büntetésre vonatkozó alternatív javaslata a tárgyalás során, amely a bíróságra nézve nem kötelező. Nem világos, hogy jelenleg az indítványozott szankció mértékét milyen szempontok mérlegelésével állapítja meg a hazai ügyészség.

Ami ellene szól

Ezzel szemben többen úgy vélik, hogy az új technológia bár csak opcionális támogatást nyújt a bíróságoknak, így is jelentősen torzítja a bírák gondolkodását, ráadásul mindezt olyan formán teszi, hogy kalkulációja folyamán az emberi tényezőket teljes mértékben figyelmen kívül hagyja. Ezen felül a peres felek számára is komoly bizonytalansági tényezőt jelent a mesterséges intelligencia, már a legelső tesztalkalmazás során, 2020 februárjában is sérelmezték az adott eljárás résztvevői az AISS álláspontjának kikérését, az ezzel kapcsolatos viták pedig a tárgyalások indokolatlan elhúzódásához, valamint a bíróságba vetett bizalom

csorbulásához vezetnek. Ráadásul egyáltalán nem világos, mi történik az adatok betáplálása és a javasolt szankció képernyőn történő megjelenése között, ez persze minden hasonló eszköz meghonosítása kapcsán felmerül. Emellett a maláj Ügyvédi Kamara felhívta a figyelmet a bírók technológiai készségeinek hiányosságaira, valamint a bevezetés kapcsán az előzetes szakmai egyeztetés elmaradására.

Akikre Malajzia figyelt, és akik Malajziára figyelnek

A malajziai bíróságokon tapasztalható technológiai fejlemények természetesen nem önmagukban állnak. Ázsiában és Latin-Amerikában már régebb óta ismertek hasonló bírósági szoftverek, a bírósági munka számos részterületén működik közre mesterséges intelligencia ezekben az országokban. Malajziában feltehetően e tendencia ázsiai megnyilvánulásai gyakorolhattak nagyobb befolyást, ezek közül mindenek előtt a [kínai internetbíróságokat](#) kell kiemelnünk. Bár ez utóbbiakról nehéz megbízható információkat szerezni, mégis a [digitális selyemút](#) koncepciója keretében Kína tudatosan törekszik technológiai fejlesztéseinek népszerűsítésére többek között a Délkelet-ázsiai régióban, ez tehát egy fontos hivatkozási pont. A másik közeli hatalmas ország, India is ugyanerre az útra lépett: az Indiai Legfelső Bíróság az ügyteher csökkentése érdekében létrehozta mesterséges intelligencia közreműködésével működő platformját, a [SUPACE](#) nevű felületet (Supreme Court Portal for Assistance in Court Efficiency), amely a malajziaihoz hasonlóan a büntető ügyszakra fókuszál és bevezetését hatékonysági szempontokkal indokolták. Malajzia azonban immár nem csupán átvesz mintákat más országokból ebben a tekintetben, hanem ösztönzőleg is hat másokra: nem rég a Fülöp-szigetek Legfelső Bírósága [jelentette be](#), hogy többek között a malajziai fejlemények hatására saját mesterséges intelligencia alapú szoftver fejlesztésébe kezdett.

A közelmúltban napvilágot látott az első [tudományos publikáció](#) is az AISS kapcsán, amely a Malajziai Legfelső Bíróság első olyan döntését elemezte, amely az AISS alkotmányosságát vizsgálta, ebben a döntésében a testület megkerülte az érdemi állásfoglalást. Feltehető azonban, hogy hamarosan más jogviták kapcsán ismét fel fog merülni az AISS alkotmányossági megítélése.

Összegzés

Malajzia bíróságain páratlan gyorsasággal nyert teret az elmúlt években a mesterséges intelligencia, ez azonban egyelőre inkább egy a technológiai fejlődés mellett elkötelezett vezetés stratégiájának tűnik, az új eszköz társadalmi fogadtatása ellentmondásos. A Malajziából érkező hírekből sokat meríthetünk arra vonatkozóan, hogy milyen vitákat vált ki egy mesterséges intelligencia alapú bírósági szoftver meghonosítása, hasonló esetben feltehetően ehhez közeli diskurzus bontakozna ki egy európai országban, akár Magyarországon is.